

Barns utvikling - Ettåringen

Motoriske ferdigheter

Rundt 1 års alderen er tiden da barnet skal kaste seg utpå og "gå på egne ben". Så lenge de har en trygg havn innen rekkevidde, kaster de seg utpå et par famlende skritt og lander i armene til pappa eller får tak i en bordkant. Man vil se at barnet ofte likevel velger å krabbe, da dette fortsatt er en trygge og kjente fremkomstmetoden.

Etter hvert som barnet vokser, bedres balansen og man ser at det oftere velger å gå fremfor å krabbe. Ved 18 måneders alder velger de fleste barn å gå fremfor å krabbe. De løper ofte på "stive ben" og motorikken er ikke koordinert med tanke på overkropp underkropp.

Handlinger som krever koordinasjon av flere bevegelser er vanskelig for 1 åringen. For eksempel vil barnet ha problemer med å kaste en ball.

Det krever at det kan slippe ballen på riktig tidspunkt i forhold til armbevegelsen. Ofte detter ballen i gulvet enten bak eller foran barnet. Gleden er likevel stor. Trapper forseres med stor iver. Ved 17-18 måneders alder kan barnet gå opp en trapp med støtte. Det går da ett og ett trinn. Barnet kommer seg ned ved å krabbe baklengs eller ved å ake på rumpa, ett og ett trinn.

Det er viktig at barnet får gode muligheter til å bevege seg ute og inne i denne alderen. De utvikler en romsans gjennom å ha et høyt aktivitetsnivå. Klatre opp og ned fra stoler, løpe frem og tilbake og krabbe under bordet er viktige aktiviteter for å utvikle denne orienteringssansen i forhold til rommet. Det er jo i denne fasen at barnet utvikler en sterkere følelse av å være atskilt fra omverdenen. Fra symbiosen med mamma til en selvstendig jeg-følelse. Ofte kommer også de første protester og utbrudd mot slutten av 1-års alderen av samme grunn.

Utvikling av sansene

Piaget kalte det første leveåret for den sensomotoriske perioden. Det ligger jo i begrepet hva dette handler om. Barnet opplever og erfarer verden gjennom sansene og bevegelsene. Det konkrete i omgivelsene er det interessante: myke og harde ting, tunge og lette ting, ting som velter, smak, lukt og lyd. Synet er også en viktig sans, kanskje særlig i forhold til andre mennesker. 1 åringen plukker fort opp uttrykk i et ansikt, om det er en blid og vennelig person eller en sint og irritert person. Borte-tittitt leken er jo en klassisk eksperimentering med tid og rom. Barnet bruker gester i sin kommunikasjon med andre, og med litt sunn fornuft er det ikke vanskelig å forstå hva 1 åringen vil. Etter hvert renner det også på med ord.

1-åringen utforsker mye med munnen. Barnet "smaker" på ting og lærer om det er mykt eller hardt. Gurglelyder fremføres med stor iver, og når barnet får tenner, er det vanlig at barnet biter en del. Det vil imidlertid sjelden bite hardt, men bare prøve ut tennene. Løpet av det 1. leveåret begynner barnet å spytte og frese med stor iver. For en kortere periode blir denne atferden en lystbetont del av et måltid. Når barnet har fått tenner, må disse prøves og barnet biter og suger på alt.

Barnet utvider etter hvert sin rekkevidde, og når det klarer å holde balansen godt nok til å snu på hodet for å se seg rundt, blir mulighetene mange. Denne evnen, sammen med bedre synsbevegelser, gjør at barnets nysgjerrighet på verden kan tilfredsstilles. Alle gjenstander blir flittig undersøkt, og barnet kan ofte ha stor sans for detaljer.

Kombinasjonen håndmotorikk, synssans og balanse danner grunnlaget for alle sanseerfaringene barnet skal gjøre seg. Det er viktig for begrepslæringen at barnet får varierte opplevelser med tingene. En bok kan være fin å se på (øyet), tung å løfte (hånd), smake rart (munn), smelle når den treffer gulvet (øre) osv. Med slike varierte sanseerfaringer er grunnlaget for språktilegnelsen lagt. Derfor kan man si at et barns motorikk er viktig for språkutvikling. Barnet er også motagelig for lyders dynamikk, variasjon i lydstyrke. Lave lyder påkaller konsentrasjon.

Lek

Barn lærer som kjent gjennom å leke med omverdenen. 1-åringen leker først det vi kaller for sanselek. Den kjennetegnes ved at barnet opplever og undersøker tingene rundt seg, uten noe spesielt mål eller plan bak det. Etter hvert begynner barnet å få en oversikt, og funksjonsleken begynner. Her ser man tydeligere at barnet eksperimenterer og prøver ut virkningen ulike handlinger har. Denne bevegelsesleken skal jo føre frem til rolleleken der barnet kan bruke ting som symboler og "skape" seg en tenkt virkelighet. Rolleleken er av avgjørende betydning for videre utvikling. Dermed ser man at den første leken er like viktig da rolleleken springer ut av erfaringer gjort i sanselek og funksjonslek. Når barnet får gode muligheter til å utvikle funksjonsleken, vil man ofte se at når barnet nærmer seg 2 år, har begynt å bruke symboler i leken. Dette kan for eksempel være at barnet plukker opp en figur og projiserer en stemme og bevegelser. At det er figuren som snakker og ikke barnet, for å si det sånn. Dermed er rolleleken i gang!

Daglige rutiner

1-åringen er ofte engasjert i påkledning og avkledning, og det kan være lett å få barnet til å hjelpe til. Når barnet klarer å ta av seg bleien og pysjen selv, blir dette gjerne gjort ofte og med stor iver. Se hva jeg kan! Ikke alltid like morsomt for den som kler på igjen, men tross alt litt av en prestasjon for en 1-åring? Barnet utvikler gjerne pinsettgrepet før det fyller 1 år, en nyttig egenskap når det skal spise. Barnet bruker likevel hele hånden når det griper skjeen, og maten havner ofte andre steder enn i munnen. Det er vanskelig å koordinere hånledd, vridning, holde skjeen plant så ikke maten faller av, treffe munnen med maten osv. Men som på alle andre områder: La barnet trene så lærer det til slutt.

Tankevirksomhet

Det er uhyre interessant å sette seg inn i hvordan barn samordner sine erfaringer det første leveåret. I hvilken grad kan man si at 1-åringen tenker? Det har jo få eller ingen ord ennå. Nyere forskning har vist oss at små barn er i stand til langt mer kompliserte tankekonstruksjoner enn man tidligere trodde. For eksempel snakker man om 1-åringens manglende evne til å sette seg inn i andres perspektiv, ta andres synsvinkel. I et forsøk lot man mor sitte med barn langt under 1 år i fanget. Moren så inn i ett vindu og uttrykte glede, varme, gode følelser. Når hun så inn i det andre vinduet, uttrykte hun frykt, vemmelse, negative følelser. Når man så løftet barnet frem og lot det velge vindu, valgt et overbevisende antall av barna "det gode vinduet". Dette forteller oss jo at barnet, på et plan, er i stand til å se verden gjennom morens øyne!

Man ser at små barn mangler det man kaller for objektpermanens. Det betyr at ting og mennesker som ikke er tilgjengelig, synlig for dem her og nå, ikke er tilstede i bevisstheten deres. Ute av syne, ute av minne. Barnet trenger denne bevisstheten om tings eksistens for å utvikle et begrepsapparat. Det må jo oppleve ting med forskjellige sanser, kjenne på ting, se dem fra forskjellige vinkler. Man tenker seg at barn opp til 6 måneder opplever en lekebil som to forskjellige når barnet ser på den fra forskjellige vinkler. I løpet av andre halvdel av første leveår utvikles denne objektpermanensen og en ny lek blir veldig spennende: "Borte – titte!" Sannsynligvis er denne leken så morsom, nettopp fordi barnet nå er i ferd med å utvikle en bevissthet rundt tings eksistens uavhengig av om de er synlig her og nå eller ikke. Hver gang mammas ansikt dukker opp igjen bak hendene er det stor glede. En ny bekreftelse på at det barnet begynner å forstå, faktisk stemmer. "Borte-titte!" blir dermed en viktig lek, som de aller fleste foreldre leker helt instinktivt. Etter hvert kommer jo også imitasjon av andre inn, og da tar utviklingen virkelig av! Foreldres og søskens bevegelser, ord og handlinger i aktas og imiteres flittig. Barnet lærer seg etter hvert å bruke hjelpemidler for å oppnå ting. Det blir i stand til å planlegge en handling. Dette ser man for eksempel ved at barnet kan bruke en pinne til å fiske frem en bil under sofaen, eller trekke en leke etter seg med en snor.

Man ser også at 1 ½ -åringen etter hvert kan skifte oppmerksomhet raskere og holde fokus på flere oppgaver. Se for eksempel hvor tålmodig et barn kan legge en og en kloss opp i en kasse. Når det gjentas mange nok ganger, er til slutt alle klossene i kassen. Man kan også ofte se en 1 ½-åring i barnehagen med tre spader, to bøtter og trekkende på en leke.

Språk

Når begynner barnet å snakke? Har det noen ord ennå? Dette er ofte det man er spent på når barnet nærmer seg ett år. Generelt vil barnets språkforståelse være langt bedre enn evne til å uttrykke seg. Barnet kan forstå utrolig mye av ting som blir sagt til det, men kanskje snakke lite selv. Det er viktig at vi fokuserer på språkforståelsen og ikke bare på det muntlige språket. Når barn viser at de forstår, viser de jo god språkforståelse. I en gitt kontekst viser små barn en utrolig evne til å forstå et budskap. Snakker man generelt til barn uten at man er i konteksten blir det imidlertid vanskelig å forstå. "Kom skal vi ta på støvlene!", mens mor holder frem støvlene vil ofte få 1-åringen til å komme. Dette er jo

også språkforsterkende, å bruke språket som en naturlig del av de tingene man gjør. Gjennom at det blir satt ord på handlinger mens de skjer, utvikler barnet etter hvert ord for alt rundt seg. Man ser veldig tydelig at 1-åringen har problemer med å generalisere når man snakker i telefonen. De blir ofte stumme når de mangler et ansikt foran seg og en henvisning til en situasjon. Dette er jo fordi språket fortsatt er veldig konkret for dem og at det er koblet til her og nå. Språk handler jo ofte om å oppnå noe. Språket brukes fordi man har et behov for å kommunisere noe, fortelle om noe eller ganske enkelt å få mat. Det at barn opplever oppmerksomhet og at de faktisk blir forstått, at det nytter å prøve, er i seg selv god språkstimulering.

Sosial utvikling (jeg og de andre).

Det er i 1-års alderen at barnet begynner å utvikle en sterkere jeg-følelse. Hva betyr så dette? At barnet ikke tidligere har opplevd seg selv som atskilt fra andre? Delvis ja. Det er jo ingen forunt å se verden med et spedbarns øyne, men man tenker seg jo at den sterke symbiosen i mors liv også er tilstede de første månedene og at det er snakk om en gradvis endring fra symbiose til atskilt og tydelig for seg selv. 1-åringen nyter oppmerksomheten denne nye erkjennelsen gir. Barnet opplever at gjennom å gjøre ulike ting kan det få frem ulike, ofte morsomme reaksjoner fra andre barn og voksne. For eksempel kan dette være å skyve grøtskålen ned på gulvet for femte gang.

Jeg-følelsen gir seg også utslag i at barnet har en tydeligere vilje. Det er i stand til å kommunisere tydelig og gjerne høylydt, hva det ønsker: "Ha den! Ha den! JEG HA DEN!!". Prøver man å sette grenser for barnet, kan det kaste seg på gulvet og skrike. Det er her vår kultur har gjort en stor feil i å kalle dette trass. Barnet er nå inne i kanskje den mest spennende perioden i sitt hittil innholdsrike liv. Det opplever seg klart atskilt fra omverden og kan påvirke mennesker rundt seg. Det må jo utprøves. Så går vi voksne hen og kaller det meningsløs trass! Det viser bare at vi misbruker vår definisjonsmakt. Selvstendighetsalderen er et mye riktigere navn på denne utrolige fasen som nå innledes. Og som for øvrig kan vare ganske lenge!

Selv om vi tidligere så at barn helt ned til fem måneder kan ta morens perspektiv, har ikke 1-åringen en klar forståelse av hva som gjør vondt for andre. Derfor kan de bite, klore og dytte andre når de ikke får det som de vil. Her må jo vi voksne komme inn og tydelig veilede barnet til andre løsninger. Med litt tålmodighet (og en del gråt), lærer barnet til slutt at andre barn får vondt.

Rutiner er vel så viktige nå som tidligere i livet. Jeg-følelsen til barnet kan komme tydelig frem når ting ikke er akkurat som de pleier. Ofte kan det være vanskelig for en utenforstående å skjønne hva som opprører 1-åringen så sterkt, helt til mor eller en barnehageansatt kommer og løser floken.

1-åringene leker mye sammen, men mer parallell-lek enn samlek. De leker ved siden av hverandre og gjerne da liknende lek. Da de fortsatt imiterer hverandre, kan begge fort ønske seg den samme leken. Dermed er konflikter mellom 1-åringer vanlig. Vi voksne må huske på at dette er naturlig og en del av en sunn utvikling. Vi må også anerkjenne 1-åringens sterke behov for å ha akkurat den leken. Selv om

det er tydelig at en annen hadde den først, bør vi vise 1-åringen at vi forstår at han er lei seg eller sint. Parallell-leken gir jo også 1-åringen mye fint fellesskap når det ikke blir konflikt. Det lærer seg å dele gleder som å løpe frem og tilbake i garderoben mens de jubler og ler.

Barns utvikling - Toåringen

Motorisk utvikling

Det skjer utrolig mye spennende i løpet av det tredje leveåret. Toåringen har fått bedre følelse både med rom og balanse. Han er en typisk grovmotoriker og gleder seg over mulighetene som finnes. Et viktig moment i den motoriske utviklingen er at kne- og ankelledd er blitt mer bøyelig. Dette gjør etter hvert at toåringen kan lære seg å løpe og hoppe. Når musklene etter hvert blir sterkere, får barnet en tydelig svevefase i løpingen sin. Toåringen går lett i trapper, men setter begge bein på samme trinn, både når han går opp og ned. Bøyeligheten i kne- og ankelledd utvikles også i albue- og håndledd. Dette muliggjør en sterkere finmotorisk utvikling etter hvert. En toåring har et godt pinsettgrep og kan bla ett ark av gangen. Etter hvert som barnet nærmer seg tre, utvikles et visst skille mellom venstre og høyre hånd.

Likevel ser man at toåringen har typiske medbevegelser, som for eksempel når det pusser tennene. Den ledige hånden følger med bevegelsene. Denne symmetrien i bevegelsesmønsteret avtar etter hvert som barnet nærmer seg tre år. Vi ser også at barnet ikke har samordnet de ulike bevegelsene fullt ut. For eksempel vil en toåring som løper og skal kaste en ball, først stoppe og så kaste.

Toåringen har som nevnt en bedre romfølelse og balanse. Det er viktig at barnet får utfolde seg i forhold til rommet slik at denne romfølelsen utvikles videre. Toåringen er veldig glad i å klatre. Dette er jo en tydelig utfordring både for romfølelse og balanse. Selv om barnet ofte overvurderer egne evner og uhell skjer, er det viktig at barnet får klatre opp og ned på ting. Det er bedre å sikre noen farlige møbler enn å nekte barnet å klatre. Det å skille seg ut av omgivelsen og oppleve egen kropp i forhold til rommet, er selvfølgelig også et ledd i utviklingen av en klarer jeg-følelse.

Toåringen tegner grovmotorisk med skulder og albue. Det klarer å tegne vertikale streker, mens horisontale streker, som krever en annen bevegelse, kommer først når barnet nærmer seg tre år. Det samme ser vi i lek med klosser. Barnet kan godt sette klosser etter hverandre og bygge oppover. Det

å bygge en bro, som krever både vertikal og horisontal presisjon, kommer derimot når barnet nærmer seg tre år.

Sansene

Toåringen er fortsatt inne i det Piaget kaller den sensomotoriske perioden. På samme måte som ettåringen erfarer barnet gjennom sanser og bevegelser. Nye gjenstander utforskes ved å kjenne på, løfte, smake, lukte, riste. Etter som synsevnen utvikles, begynner barnet mer og mer å støtte seg til den visuelle sansen når det skal oppleve ting. Barnet kan se på bilder i bøker over lengre tid, men vi ser også at det har behov for å ta og kjenne på bildene. Toåringen blir mer og mer i stand til å løse oppgaver som krever visuell bedømmelse. Dette kan være puslespill, enkle formoppgaver som å plassere trekanten i det trekantede hullet osv.

Lek og daglige rutiner

Toåringene leker mer og mer funksjonslek der det eksperimenterer med tingene. Hva skjer når jeg slår en våt pensel mot arket? Hva om jeg slipper lekebilen i gulvet? Dette er en utforsking av muligheter og sammenhenger som blir et slags grunnlag for den senere symbol- og rolleleken. En toåring kan godt leke enkle symbolleker. Barnet kan si "Komme løven!", for så og sette opp et skremt uttrykk og løpe å gjemme seg. Det kan fort gli over i virkelighet slik at barnet trenger hjelp fra en voksen til å komme ut av fiksjonen. Den fysiske utviklingen med bedre koordinering og balanse, gjør at barnet også kan leke enkle sangleker som "Lille Petter edderkopp" og "Bjørnen sover". Akkurat den siste appellerer jo også til den tidligere "Borte-tittei"-leken.

En toåring kan klare ganske mye selv. Barnet engasjerer seg i daglige gjøremål som på- og avkledning, mat og stellerutiner. Man finner ofte en toåring uten klær og bleie, veldig fornøyd med hva han har fått til! Barnet prøver også å kle på seg, men det er selvfølgelig mye vanskeligere. Toåringen kan og bør få lov til å spise selv med skje og gaffel. Det krever en koordinering av skulder, albue og vridning i håndledd for å få maten inn i munnen, men dette kommer etter en del trening. Husk at det å spise er motivasjon i seg selv, barnet er jo sultent og vil derfor gjenta dette til det sitter. Å drikke uten noen form for tut går greit. Toåringen løfter koppen med en eller begge hender og klarer å helle passelig uten at det "flommer over", så lenge den voksne ikke har fylt opp koppen helt da. Den nye evnen til å vri og dreie på håndleddet gjør at toåringen interesserer seg for alt som kan skrues på: volumkontroll, vannkraner og av/på til vaskemaskin.

Språk

En toåring har et sted mellom 200-300 ord. Disse ordene varierer velig i forhold til betydning, uttale og anvendelse. Noen ord kan være lyder det er vanskelig for utenforstående å forstå. Ordene er ofte nært knyttet til kontekst og opplevelser i samspill med foreldre og andre viktige mennesker i barnets liv. Det er derfor veldig viktig å sette ord på ting som skjer, kommentere, spørre og fortelle. Det er slik barnet

kan knytte mening til ordene og språket. En toåring, eller ettåring for den saks skyld, forstår godt at når vi tar på skoene, skal vi ut. Setter man i tillegg ord på dette, er ikke veien lang til at man kan si at man skal ta på skoene så svarer barnet "Ut!" Etter hvert vil toåringen forstå mange slike verbale ytringer og kunne koble dem til handlinger. Toåringen uttrykker også egne ønsker verbalt. Etter hvert kan man også se at barnet utvikler et visst kroppsspråk, bevegelser som understreker innholdet i det de sier. Konkreter som substantiv og verb er lettere å lære enn preposisjoner. Særlig vil toåringen streve med tidsbegrepet. I går, i dag, nå, etterpå, i morgen er kompliserte begrep som det krever mange erfaringer og generell modning før barnet riktig forstår. Det er viktig at de voksne ordsetter dette. Det er jo naturlig å sette ord på det man gjør her og nå. Samtidig kan man forsterke forståelsen av tidsbegrepet ved å snakke om det vi skal gjøre etterpå og det vi gjorde i sted, eller i går. Etter hvert vil jo barnet se sammenhengen.

Sosial utvikling

Toåringen er fortsatt utrygg på en stadig voksende verden og har stort behov for nærhet og omsorg. Barnet trenger forutsigbarhet og støtte fra en trygg voksne før det våger å utforske og undersøke verden omkring seg. Derfor er trygge rammer og god omsorg viktig støtte for videre utvikling. I barnehagen kan man med fordel gi en av de ansatte oppgaven å sitte i ro og være tilgjengelig for barna. Man vil ofte se at de våger seg ut i verden, for eksempel på lekeplassen, mens de snur seg og sjekker at den voksne fortsatt er der. Samtidig vet de hvor de skal gå dersom de trenger hjelp eller trøst. Når toåringen mister oversikten over de voksne, blir hun utrygg og utviklingen hindres.

Toåringen er inne i en fase i utviklingen der behovet for autonomi og selvstendighet gjør seg gjeldende. Man kan ofte oppleve at en toåring har sterke meninger og kaster seg ned på gulvet, skrikende og fektende rundt seg. Det er viktig for den voksne å huske på at dette er et uttrykk for noe sunt i utviklingen, det at barnet har tydelige tanker og meninger og også kan uttrykke disse. En tydelig voksen med rolig stemme vil være bedre enn en som kjefter og snakker hardt. Toåringen kan gjerne bli usikker av det og ikke helt forstå. Etter hvert blir disse "protestene" mer rettet mot den voksne som bestemmer og kanskje også lettere å forholde deg til.

Toåringen har behov for gode veiledende lekekamerater. Den voksne kan i mye større grad samarbeide og leke med barnet nå enn tidligere. Barnet er en takknemlig lekekamerat for den voksne. Med et våkent blikk følger toåringen med og imiterer og utvikler lekens innhold sammen med den voksne.

Jeg-utvikling

I toårsalderen har barnet som sagt kommet i den man tidligere kalte for trassalderen. Troen på at barnet bare er trassig og ugrei en periode i livet har heldigvis blitt erstattet av forståelsen for at barnet er i en fase der jeg-følelsen og behovet for selvstendighet er tydelig. Toåringen opplever at det er mulig å påvirke og få sin vilje gjennom å uttrykke sine ønsker og behov. På mange måter trer barnet ut av symbiosen og avhengigheten av foreldrene, og markerer seg som atskilt og med egne behov. Dette

rer en krevende periode, både for barn og voksne. Men dersom de voksne bedre forstår det naturlig og sunne bak dette nye uttrykket hos barnet, vil dette bli lettere. Det handler vel mest om å anerkjenne toåringens egne ønsker som genuine, uansett hvor merkelige og dramatiske det synes. I det øyeblikket man avviser det som trass, forsvinner denne anerkjennelsen. Samtidig er det slett ikke alltid man kan etterkomme barnets ønsker. Det kan være at toåringen skal bestemme hvem som skal sitte hvor, eller at hun ønsker godteri til frokost. Kanskje vil hun gå ut i joggesko på vinteren? Toåringen trenger å møte både tydelighet og anerkjennelse i slike situasjoner.

Å følge regler og grenser er ikke alltid like lett for en toåring. Ofte kan man se at de bevisst, gjerne med et lite smil, bryter en grense som nettopp har blitt satt. Dette er en utprøving der barnet vil sjekke hva som egentlig lå i dette. Er det slik at jeg får lov likevel? Kanskje den voksne ikke mente så mye med det? Igjen er det viktig med tydelighet, men vel så viktig at de voksne opptrer rolig. Dersom man kommer seg helskinnet gjennom denne fasen, kan barnet nærme seg tre år med en solid selvfølelse og tro på seg selv. Samtidig blir toåringen mer og mer sosialt oppmerksom og vil legge merke til hva andre barn gjør og bli opptatt av å forholde seg til regler. Først må man jo lære hva regler er. Når dette sitter, integrerer barnet reglene i sine handlinger, og man ser at barnet følger en del regler, selv uten påminnelser.

Samspill mellom barn

Toåringene trenger tilstedeværende og oppmerksomme voksne når de leker sammen. De er fortsatt utpreget egosentriske og vil ta med seg sine egne erfaringer i leken. Det kan fort utvikle seg til konflikt når disse erfaringene ikke stemmer overens. Da er det viktig med en voksen veileder som kan hjelpe dem videre. Toåringene er naturlig orientert mot hverandre og kan ha stor glede av parallelleken. De deler leken ved siden av hverandre, ved å leke det samme, men ikke sammen. Samtidig ser man at evnen til samlek mer og mer utvikles i løpet av det tredje leveåret. De er sosialt orientert og kan flytte fokus fra seg selv og til andre barn. Det er veldig viktig med denne erfaringen. Barna lærer å dele opplevelser med hverandre. Vi voksne vil naturlig gi toåringen lite motstand i valg av lek og innhold, mens en annen toåring ikke vil gjøre dette. I dette møtet mellom vilje og fantasi skjer det mye positiv utvikling, særlig med god veiledning fra voksne.

Barns utvikling - Treåringen

Motorisk utvikling

De fleste treåring behersker både språk og motorikk bra, og de klarer en del av de daglige rutinene, for eksempel måltidene og toalettbesøk. Sosialt sett er de også på vei inn i en ny periode da venner vil bety stadig mer for dem.

Treåringen har glede av grovmotoriske bevegelser, men ikke i samme grad som før. Barnet har god balanse, og bevegelsene er jevnere. Barnet kan regulere hastigheten og det kan bråstoppe uten og falle og ta knappe svinger uten omgående manøvrer. Treåringen kan ta sats og hoppe, en ferdighet som barnet behersker stadig bedre fram mot fireårsalderen.

Evnen til å bevege armene uavhengig av beinas bevegelser gjør at treåringen som regel kan sykle på trehjuls sykkel og får ganske god fart på den. Det er vanskeligere å stanse, dette kan føre til sammenstøt. Når barnet blir for ivrig på sykkelen følger hendene føttenes tråkkende bevegelser, og syklingen kan bli noe ustø. Treåringen kan stå en stund på ett ben og også balansere på tå. Treåringen begynner også å beherske å gå opp en trapp med støtte og veksle fot, men ned trappen setter barnet fremdeles begge føttene på det samme trinnet.

Treåringen har fortsatt stort behov for å bevege seg, men det begynner å få glede av stillesittende leker, og i visse tilfeller foretrekker det nå slik aktivitet. Barn i denne alderen kan nå sitte konsentrert med arbeid som maling, modellering og tegning i om lag femten minutter. Samtaler og fortellinger bør ikke strekke seg over særlig lenger tid før de må få bevege seg. Allerede i denne alderen behersker barnet bevegelsene så bra at de kan delta i enkle bevegelsesleker.

I treårsalderen blir hendene kraftigere, og barnet klarer å samordne bevegelsene bedre når det behandler forskjellige materialer og i de daglige rutinene. I denne perioden blir forskjellen mellom høyre og venstre hånd klar.

Sansene

Treåringen vil fortsatt gjerne ta på nye ting og peke på det som blir vist frem, men betydningen av slike undersøkelser avtar, og det øver nå opp i stor grad opp sin visuelle evne (synet). Barnet kan etter hvert skille mellom flere former og er interessert i forskjellige formspill. I denne perioden undersøker barnet ulike måter å bruke tingene på. Det skaffer seg kunnskaper om egenskaper ved tingene for eksempel form og tyngde. På denne måten bearbeider barnet sine erfaringer, sorterer og

sammenligner, og begrepene får innhold, noe som igjen er en forutsetning for språkutviklingen. Barnet samordner inntrykk det har fått gjennom sanser og bevegelser, gjennom syn (visuell) og hørsel (akustisk). Det sorterer både etter form og farge, men kan ikke alltid navnene på fargene.

Lek og daglige rutiner

Tre-åringene eksperimenterer i all slags bevegelseslek, de springer, hopper og klatrer. De eksperimenterer med byggeklosse og annet materiale. De begynner så smått å rable med blyant og kritt. De begynner å se på bilder. De eksperimenterer i rolleleken med dukker og lekedyr. De eksperimenterer også med voksne, og prøver å få greie på omverdenen på en annen måte enn før. De vil ha tak i sammenhengen, meningen med og hensikten med alt. "Hvorfor" er et av favorittordene i denne perioden. De trenger svar på mange spørsmål, eller oppmuntring til å finne løsninger på problemene selv.

Et tre år gammelt barn kan kopiere en sirkel. Det befinner seg i slutten av rablestadiet. Andre former kommer til etter hvert. I treårsalderen kan barnet som regel klippe, men ikke ete en opptrukket linje.

I tre til fireårsalderen kan barnet fremdeles ikke organisere flere enkelthendelser sammen til en helhet i rolleleken. Hver enkelt episode i dukkeleken (for eksempel leging og mating) er avsluttende handlinger. Barnet går fra det ene til det andre og gjør ikke forsøk på å samordne aktivitetene. Ytre likheter setter i gang en aktivitet som pågår helt til et annet hukommelsesbilde får barnet til å leke en annen lek.

I tre fireårsalderen får barnet stadig bedre oversikt over de daglige rutinene som de holder fast ved. I denne alderen skal ikke en handling gjentas mange ganger ved en spesiell anledning før barnet synes at den hører til anledningen. Det kan for eksempel være snakk om en bestemt sang eller et bestemt eventyr ved sengetid, eller en bestemt måte å ta på pyjamasen på. Brytes rutinen, blir barnet urolig og vil nesten alltid spørre hvorfor det er slik.

3-4 åringen spiser som regel selv og søler ikke så mye, for håndleddet kan nå vris, og innholdet i skjeen kommer som regel inn i munnen. I treårsalderen kan barnet også skjenke fra en mugge, noe som også krever at håndleddet vris.

Språk

3-4 åringen lytter og konsentrerer seg om hvordan de voksne snakker og lærer å bøye ordene og å bygge opp setningene riktig. Barnet stiller vanligvis spørsmål som det selv vet svaret på. På denne måten kontrollerer det sitt eget språk. Det blir nå stadig enklere å påvirke barnet ved å snakke til det. I toårsalderen måtte barnet veiledes rent fysisk. Nå kan vi til en viss grad få det til å endre atferd ved å snakke til det. Barnet har nå forstått enkle tidsbegrep og kan dermed utsette en aktivitet. Ordet vente

begynner å få et konkret innhold. At barnet nå tilpasser seg de voksnes verden rent språklig, innebærer et stort skritt fremover i utviklingen.

Ordforrådet vokser raskt de første årene, treåringen kan om lag 1000 ord. I to til treårsalderen begynner ordene å få symbolverdi, og denne utviklingen fortsetter i 3-4 års alderen. Barnet kan nå beskrive og fortelle om ting og situasjoner som ikke er nærværende, uten å bruke andre virkemidler enn ord. Mange ord har nå et klart innhold for barnet, og det bruker dem helt korrekt, mens andre ord fremdeles er morsomme lyder. Barnet søker bevisst å lære nye ord, og i rollelek trener det med ord og setninger slik at kunnskapen blir stabilisert. Substantivene dominerer fremdeles i barnets ordforråd, men antallet verb øker. De blir symboler for handlinger på samme måte som substantivene er symboler for gjenstander. Etter hvert som barnet hører stadig flere erfaringer, lærer det seg å bruke preposisjoner riktig. Enkle tidsbestemmelser, for eksempel nå eller etterpå, og tallordene en og to, blir brukt, selv om barnet ikke alltid forstår betydningen av dem.

I og med at barnet behersker språket bedre i 3-4 års alderen, har det stor glede av ordleker. Ordene har ofte i seg selv en melodi- eller lydverdi. Barnet liker rim og regler på grunn av den rytmen og ordklangen de har.

Sosial utvikling

Behovet for fysisk kontakt avtar i 3-4 års alderen, dette har sammenheng med at språket blir stadig mer utviklet. Språket blir et stadig bedre kommunikasjonsmiddel, og barnet kan nå i bestemte situasjoner greie seg med språklig kontakt der de tidligere trengte fysisk kontakt. Når barnet er trøtt eller engstelig søker det likevel fysisk kontakt som før. Det er viktig at vi aksepterer det behovet for fysisk kontakt som barnet alltid vil ha. Den nye selvstendigheten i begynnelsen av treårs alderen og tilegnelsen av språklige ferdigheter gjør at barnet i denne perioden tilpasser seg godt de daglige rutinene. Det forsøker å klare stadig flere ting på egen hånd, for eksempel å kle av og på seg og å spise selv. Erfaringene har lært hvordan de forskjellige handlingene skal utføres. Det vil gjøre tingene riktig og spør: Er dette riktig?

På grunn av barnets sosiale innstilling kan det være lett å lede barnet i denne perioden. Når det møter motstand, reagerer det ofte med kraftige raseriutbrudd som rettes mot både personer og gjenstander. Men barnet viser nå stadig større tilbøyelighet til "å gå over fra fysiske håndgripeligheter til å komme med språklige kommentarer. "Du er dum", "Jeg skal slå deg i hjel" er et uttrykk som gjerne brukes ved konflikter. Hvis vi ser på denne tendensen som et ledd i den sosiale utviklingen, er det et fremskritt at barnet snakker i stedet for å slå. Både i lek og sosiale situasjoner kan det "late som". Hvis det ikke fått gjøre slik det hadde tenkt, trekker det seg ut av konflikten ved for eksempel å si "Jeg bare later som". Barnets målrettethet er sterk – de vil gjøre ting ferdig. Det er viktig at de voksne gir barnet beskjed om å avslutte aktiviteten i god tid, for eksempel før måltid eller leggetid. Setter de voksne hardt mot hardt kan det fremkalle trassreaksjoner.

Barn i denne alderen er interessert i andres reaksjon og iakttar ofte hvordan de voksne reagerer på deres oppførsel. Hvis barnet gjør noe som utløser latter hos omgivelsene, gjentar det dette gang på gang, og det blir stadig mer oppspilt av den positive reaksjonen fra andre.

I blant kan barnet virke mer selvstendig enn det i virkeligheten er. Kravene vi stiller til det, må ikke være for store. Enkelte barn – men langt fra alle – kan greie et enkelt valg der det står mellom to alternativer. Kan ikke barnet greie en slik valgsituasjon, er det best at de voksne velger for dem eller hjelper dem og velge. Barnet foretar utflukter i selvstendighetens verden, men det har behov for å vende tilbake til de voksnes beskyttelse når det blir trøtt og når det støter på problemer.

Jeg – utvikling

I 2-3 årsalderen opplever barnet at det kan få sin vilje igjennom, og at det kan ta initiativ. Helst vil det bestemme alt, dette er en måte å styrke sin jeg-oppfatning på. Det vil bestemme hvem som skal sitte ved siden av det, smøre maten, skifte bleie og lignende. I forbindelse med denne utviklingen sier vi at barnet kan være i trassalderen. Vi burde heller kalle denne perioden en selvstedighetsperiode. Barnet kan og vil til overmål. Det strever etter å oppnå selvstendighet, og trener opp sin evne til å velge og bestemme.

Har utviklingen i 0-3 års alderen vært positiv, så kan barnet ha utviklet tro på seg selv og evnene sine, være utadvendt, ta initiativ og interesse for seg selv og andre, voksne og barn. Fortsatt er barnet egosentrisk og tar utgangspunkt i sine egne interesser og behov. Ved at barnet har fått flere hukommelsesbilder og erfaringer, kan det nå ta avgjørelser, bestemme over enkelte situasjoner og gjennomføre bestemte handlinger. Å følge regler er ikke alltid lett, og det kan fortsatt reagere merd motstand. Etter hvert blir barnet i stand til å identifisere seg med andre (være lik, for eksempel ta etter andres språk, oppførsel og lignende) Det kan være foreldre, søsken, barnehagepersonalet og lekekamerater. Det begynner å kunne tilpasse sine egne behov og ønsker etter andres i omgivelsene eller barnehagen, for eksempel vente på tur. Barnet forsøker å samarbeide og blir opptatt av regler som det oppdager finnes i familien, mellom søsken og i barnehagen. Etter hvert tar barnet opp disse reglene i sin personlighet, gjør dem til sine egne, etter hvert i så stor grad at reglene blir ubevisste. Slik lærer barnet for eksempel kjønnsrollene.

Samspill mellom barn

Barnets sosiale læring er avhengig av lek, fra treårsalderen blir forholdet mellom barna bedre fordi de nå kan begynne å bruke språket som kommunikasjonsmiddel. Nå klarer barnet iblant å vente på sin tur, det kan tøyle sine behov i øyeblikket og vente til senere med å få dem tilfredstilt. Dette innebærer et stort fremskritt når det gjelder barnets evne til å omgås andre. Evnen til å bytte leker øker, og det fører til at antall konflikter avtar i denne perioden.

Noen ganger kan det se ut som om barnet er uinteressert i andre venner, nettopp fordi aktivitetsinteressene er så sterke, og fordi barnet har en viss målrettethet. Kolliderer to barns

interesser, kan de ha problemer med å ordne opp i situasjonen. Mange barn foretrekker å arbeide alene, kanskje nettopp fordi de da får gjort tingene etter sitt eget hode, eller fordi barnets jeg ennå ikke er så stabilt at det kan greie å bevege seg utenfor sin verden.

Ved siden av lek og parallelek er fremdeles vanlige i tre fireårsalderen. Denne typen lek fører til at andre barns nærvær oppleves som noe positivt. Gjennom denne formen for lek kan barnet etter hvert tilpasse seg andre.

Barnet mangler fremdeles selvkritikk og er stort sett fornøyd med sine egne prestasjoner. De skryter gjerne av sine egne og foreldrenes eiendeler. Denne formen for selvhevdelse viser at trefireåringen har evne til å oppleve et "vi" forhold til for eksempel foreldrene.